

MARIA PARLIŃSKA*, MICHAŁ WIELECHOWSKI**
Warszawa

**TEORETYCZNE ASPEKTY
POLITYCZNEGO CYKLU KONIUNKTURALNEGO I BUDŻETOWEGO**

Słowa kluczowe: nowa ekonomia polityczna, polityczny cykl koniunkturalny, polityczny cykl budżetowy

STRESZCZENIE

Ekonomia i polityka są niemalże współzależne i jakakolwiek dyskusja o charakterze ekonomicznym nie jest pełna bez wkładu politycznego. Rola polityki i polityków w kształtowaniu się cykli koniunkturalnych była i jest szeroko dyskutowana. W artykule przedstawiono teoretyczne założenia politycznego cyklu koniunkturalnego oraz politycznego cyklu budżetowego. Autorzy dokonali przeglądu światowej literatury nurtu nowej ekonomii politycznej, by zwrócić uwagę na wyżej wymienione zjawiska oraz przybliżyć te zagadnienia czytelnikom.

Wprowadzenie

Ekonomistów i politologów od dawna intryguje zbieżność wyborów i cykli polityki gospodarczej. W latach wyborczych rządy na wszystkich szczeblach angażują się często w tak zwane hulanki konsumpcji (*a consumption binge*), w czasie których: podatki są cięte, transfery budżetowe ulegają podniesieniu, a wydatki

---

* Maria Parlińska, dr hab., prof. nadzw. SGGW, kierownik Katedry Ekonomiki Rolnictwa i Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych, SGGW, e-mail: maria_parlińska@sggw.pl.

** Michał Wielechowski, mgr, Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej, SGGW, e-mail: michal_wielechowski@sggw.pl.

rządowe zostają zniekształcone poprzez liczne projekty o wysokiej i natychmiastowej widoczności¹.

Autorzy artykułu postawili sobie za cel przybliżenie teoretycznych założeń politycznego cyklu koniunkturalnego oraz politycznego cyklu budżetowego, wkładu nowej ekonomii politycznej w teorię ekonomii.

Znaczący rozwój badań dotyczący zależności na styku ekonomii (szczególnie makroekonomii) i polityki doprowadził do wyodrębnienia się kolejnej szkoły we współczesnej ekonomii, a mianowicie nowej ekonomii politycznej (*the new political economics*). To szkoła ekonomiczna o charakterze instytucjonalnym, powstała z połączenia makroekonomii, teorii wyboru publicznego oraz teorii gier.

Celem nowej ekonomii politycznej jest zrozumienie ważnych zagadnień, które pojawiają się w sferze polityki. Błędne jest stwierdzenie, że ekonomiści chcą kolonizować nauki polityczne. Podstawowym zadaniem stojącym przed nową ekonomią polityczną jest rozszerzenie kompetencji ekonomistów do analizy problemów, które wymagają umiejętności podejmowaniu decyzji zarówno ekonomicznych, jak i politycznych².

Nowa ekonomia polityczna dostrzega, iż występowanie centralnego planisty jest kwestionowane przez praktykę życia politycznego. Rząd działa w warunkach nieustających nacisków ze strony różnych grup interesów, w konsekwencji nie dążąc do prostej maksymalizacji dobrobytu społecznego, a raczej poszukując konsensusu pomiędzy heterogenicznymi żądaniami poszczególnych grup społecznych³.

Podczas gdy duża część tradycyjnych teorii ekonomicznych dowodzi możliwości, a nawet konieczności aktywności rządu w celu kontrolowania i zarządzania cyklem koniunkturalnym, badania naukowe wpisujące się w nurt nowej ekonomii politycznej wskazują, iż decyzje politycznych decydentów mogą w sposób zasadniczy wpływać na naturę cyklu koniunkturalnego i zmieniać go w polityczny cykl koniunkturalny⁴.

---

¹ K. Rogoff, *Equilibrium Political Budget Cycles*, „American Economic Review” 1990, no. 80, s. 21.

² T. Besley, *The New Political Economy*, „Economic Journal” 2007, vol. 117, issue 524, s. 540.

³ P. Matczak, *Nowa ekonomia polityczna (cz. 1)*, nbportal, www.nbportal.pl/pl/np/artykuly/gospodarka/nowa-ekonomia-polityczna-1?nrpg=1 (15.03.2014).

⁴ J. Kalendienė, R. Petreikytė, *Political Budget Cycles in EU*, The 7th International Days of Statistics and Economics – Conference Proceedings, Prague 2013, s. 541–542.

Polityczny cykl koniunkturalny

Źródłem teorii politycznego cyklu koniunkturalnego należy poszukiwać w badaniach Michała Kaleckiego, który jako pierwszy zwrócił uwagę na ich występowanie (*political business cycle*)⁵. Niektórzy doszukują się jednak początków tej teorii w pracy Josepha Schumpetera, opublikowanej w 1939 roku. Odrodzenie i rozwinięcie teorii politycznych cykli rozpoczęło się dzięki rozległym badaniom Williama D. Nordhousa z lat 70. XX wieku, którego uważa się za twórcę współczesnej teorii politycznego cyklu koniunkturalnego. Polityczne cykle koniunkturalne są cyklami zmiennych makroekonomicznych (między innymi PKB, bezrobocie, inflacja) wywołanymi cyklem wyborczym. Badając te zjawiska, należy zadać kilka kluczowych pytań. Czy takie cykle są obserwowane w demokratycznych gospodarkach? Jakie są polityczne i ekonomiczne mechanizmy, które prowadzą do tego rodzaju cykli koniunkturalnych? Co te cykle koniunkturalne mówią o zachowaniu wyborców?⁶

Istnieją dwa podstawowe typy politycznych cykli koniunkturalnych:

- a) cykle elekcyjne (*election cycles*) – występujące jako rezultat manipulacji rządu przy użyciu narzędzi polityki fiskalnej i monetarnej w celu zwiększenia szans na reelekcję;
- b) cykle ideologiczne (partyjne) (*partisan cycles*) – wywołane walką pomiędzy partiami parlamentarnymi posiadającymi odmienne cele polityczne (ideologie).

Ponadto, w literaturze można odnaleźć modele politycznych cykli koniunkturalnych oparte na syntezie między oportunistycznym i ideologicznym zachowaniem politycznym⁷. Tabela 1 prezentuje klasyfikację teorii politycznego cyklu koniunkturalnego.

---

⁵ M. Kalecki, *Political Aspects of Full Employment*, „Political Quarterly” 1943, vol. XIV.

⁶ A. Drazen, *Political Business Cycles*, w: *New Palgrave Dictionary of Economics*, Second Edition, Palgrave Macmillan, New York 2008.

⁷ D. Jula, *Economic Impact of Political Cycles – The Relevance of European Experiences for Romania*, Research Centre on Transition Economics, Université Pantheon-Sorbonne, Paris 2001, s. 4.

Tabela 1

Klasyfikacja teorii politycznego cyklu koniunkturalnego

			Podstawa decyzji wyborczych	
			analiza retrospektywna	analiza perspektywiczna
Źródła politycznej motywacji	Oportunistyczne	Teorie kombinowane politycznego cyklu koniunkturalnego (<i>context-dependent models</i>) (Frey i Schneider 1978)	Klasyczne teorie oportunistycznie motywowanego cyklu politycznego (Nordhaus 1975)	Teorie oportunistycznie motywowanego, racjonalnego politycznego cyklu koniunkturalnego (Rogoff i Sibert 1988, Person i Tabellini 1990)
	Ideologiczne		Klasyczne teorie ideologicznie motywowanego cyklu politycznego (Hibbs 1977)	Teorie ideologicznie motywowanego, racjonalnego politycznego cyklu koniunkturalnego (Alesina 1987)

Źródło: D. Jula, *Economic Impact of Political Cycles – The Relevance of European Experiences for Romania*, Research Centre on Transition Economics, Université Pantheon-Sorbonne, Paris 2001, s. 5.

Autorem pierwszej teorii – klasycznej teorii oportunistycznie motywowanego cyklu politycznego – jest Nordhaus. Według niego rządzący decydują się na prowadzenie ekspansywnej polityki gospodarczej (fiskalnej, jak i pieniężnej – jeśli mają na nią wpływ), by przed wyborami poprawić krótkookresowo stan gospodarki celem zwiększenia szans na reelekcję. Jednakże po wyborach zmuszeni są zaimplementować politykę, której celem będzie przeciwdziałanie (zahamowanie) skutkom ubocznym prowadzonych wcześniej działań o charakterze populistycznym⁸. Celem nadrzędnym polityków jest wyłącznie chęć wygrania wyborów poprzez manipulowanie gospodarką, nie zaś jakiegokolwiek przesłanki ideologiczne. W modelu przyjęto stałą długość kadencji wyborczej, a gospodarka jest opisana poprzez zależność krzywej Phillipsa między inflacją a bezrobociem. Autor uznał, że głosowanie wyborców oparte jest na retrospekcji (ocenie wyników gospodarczych z lat ubiegłych), a rządzący są w stanie kontrolować politykę monetarną (utrzymywać poziom stopy inflacji i bezrobocia korespondujący z długością ka-

⁸ W.D. Nordhaus, *The Political Business Cycle*, „Review of Economic Studies” 1975, no. 42, s. 169–190.

dencji)⁹. Zdaniem Alberto Alesiny i Nouriel Roubiniego makroekonomiści nie wykazali wówczas większego zainteresowania pracą Nordhousa, ponieważ dominująca była rozwijana w tym czasie teoria racjonalnych oczekiwań. Ponadto, modelowi zabrakło wsparcia empirycznego, a prace Benetta McCalluma (1978) oraz Martina Paldama (1979) zakwestionowały jego praktyczność, prezentując negatywne empiryczne wyniki dla USA i gospodarek OECD¹⁰.

W latach 80. XX wieku w obszarze szkoły oportunistycznej uformował się nowy nurt (Kenneth Rogoff i Anne Sibert, Torsten Persson i Guido Tabellini), który połączył klasyczną hipotezę oportunistycznych zachowań politycznych decydentów z ideą kompetencji oraz asymetrią informacji. Przy założeniu racjonalności zachowań wyborców modele te sugerują występowania cyklu wzrostu gospodarczego oraz bezrobocia (jednak nieregularnego). Inflacja zaczyna rosnąć przed wyborami i pozostaje na tym poziomie jeszcze kilka kwartałów po decyzji wyborców, ale skutki politycznego cyklu koniunkturalnego są krótsze i mniej widoczne. Rządzący zdobywają dodatkowe głosy na skutek występującego w przeszłości wzrostu gospodarczego, a tracą ich część w sytuacji utrzymującego się zbyt wysokiego poziomu bezrobocia¹¹.

Modele ideologiczne (partyjne) zakładają, że partie polityczne pozostają pod wpływem ideologii partyjnej. Z tego też względu różne rządy posiadają odmienne cele i realizują odmienne polityki (każdy rodzaj prowadzonej polityki rządu prowadzi do innych rezultatów). Twórca teorii – Douglas Hibbs – wyodrębnił dwa rodzaje partii politycznych: lewicowe oraz prawicowe. Obrona klasy robotniczej pozostająca celem lewicy, która przedkłada priorytet stania na straży niskiego bezrobocia ponad poziom inflacji (poprzez wykorzystanie polityki monetarnej oraz fiskalnej). Broniąca interesów przedsiębiorców prawica za priorytet stawia utrzymywanie w ryzach inflacji, a nie poziom bezrobocia (prowadząc bardziej restrykcyjną politykę pieniężną i fiskalną niż rządzące partie lewicowe)¹².

---

⁹ A. (al-) Nowaihi, D. Garratt, *The New Political Macroeconomics*, Discussion Papers in Public Sector Economics, PSERC, Department of Economics, University of Leicester 1998, s. 5–6.

¹⁰ K. Piech, *Polityczny cykl koniunkturalny w krajach o rozwiniętej demokracji*, w: *Transformacja systemowa w Polsce. Oceny i perspektywy*, red. Z. Szymła, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2002, s. 335.

¹¹ D. Jula, *Economic Impact...*, s. 5.

¹² D. Hibbs, *Political Parties and Macroeconomic Policy*, „American Political Science Review” 1977, no. 71.

Teoria Hibbsa została rozwinięta przez Alesinę w teorię ideologicznie motywowanego, racjonalnego politycznego cyklu koniunkturalnego. Zgodnie z jej założeniem wyborcy posiadają odmienne preferencje dotyczące oczekiwanego poziomu inflacji oraz bezrobocia i oddają swój głos poparcia partii, która jest w stanie zapewnić im maksymalny poziom satysfakcji (użyteczności)¹³.

Dopełnieniem analizy politycznego cyklu koniunkturalnego było uformowanie się nurtu modeli kombinowanych (*context-dependent models*), które są kompilacją modeli oportunistycznych i ideologicznych. W założeniu modeli kombinowanych rządzący posiadają określony poziom kontroli nad polityką makroekonomiczną kraju, który może różnić się w zależności od danej sytuacji. W modelu Brunona Fraya i Friedricha Schneidera dokonano próby określenia funkcji popularności politycznej, która prezentuje poparcie dla partii politycznej, jako funkcji stopy bezrobocia, inflacji oraz stopy wzrostu gospodarczego.

Fray i Schneider sugerują, że ideologiczni politycy, którzy rządzą gospodarką, stają się oportunistami w sytuacji zbliżających się wyborów (szczególnie w chwili braku popularności rządu). Popularność staje się celem nadrzędnym wobec programu ideologicznego partii¹⁴.

Polityczny cykl budżetowy

Nowy słownik ekonomiczny Palgrave'a definiuje polityczny cykl budżetowy jako składową cyklu budżetu państwa wywołaną przez cykl wyborczy. Precyzyjniej termin ten utożsamiany jest najczęściej ze wzrostem poziomu wydatków rządowych bądź obniżeniem podatków w roku wyborczym. Wyżej wymienione decyzje są postrzegane jako motywowane chęcią rządzących do zachowania dominującej pozycji na scenie politycznej¹⁵. Min Shi i Jakob Svensson opisują to zjawisko w sposób bardzo zbliżony, jako okresowe wahania w polityce fiskalnej rządu wywołane przez cykliczność wyborów¹⁶.

Pomimo że polityczny cykl budżetowy wydaje się być jedynie cyklem jednej ze zmiennych makroekonomicznych, to najnowsze badania nad cyklami koniunkturalnymi wywoływanymi przez wybory skupiają się w większości na cyklach budżetu państwa. W przeciwieństwie do literatury traktującej o modelach

¹³ D. Jula, *Economic Impact...*, s. 5–6.

¹⁴ A. (al-) Nowaihi, D. Garratt, *The New Political...*, s. 8–9.

¹⁵ A. Drazen, *Political Budget Cycles...*

¹⁶ M. Shi, J. Svensson, *Political Budget Cycles: A Review of Recent Developments*, „Nordic Journal of Political Economy” 2003, vol. 29, s. 67.

politycznego cyklu koniunkturalnego, opartej na testowaniu empirycznym badania nad zjawiskiem występowania politycznego cyklu budżetowego, opierają się na modelach koncepcyjnych¹⁷.

Badania nad politycznymi cyklami budżetowymi nabierają szczególnego znaczenia w czasie dekoniunktury gospodarczej, w sytuacji recesji. Bliski termin wyborów powoduje występowanie konfliktu interesów. Politycy (partie polityczne) mają inne cele, rozbieżne z ekonomicznymi problemami gospodarki narodowej. Potrzeba analizy wskaźników fiskalnych wzrasta za przyczyną stale rosnącego poziomu deficytu budżetowego oraz długu publicznego. Badania nad politycznym cyklem budżetowym stawiają za cel dowiedzenie (potwierdzenie) relacji pomiędzy wyborami politycznymi a nieuzasadnionymi decyzjami w polityce fiskalnej. Analizie poddawany jest najczęściej stan finansów publicznych i jego fluktuacje. Część badaczy koncentruje swe wysiłki na cyklicznych zmianach wydatków publicznych. Jedynie nieliczni skupiają się na analizowaniu przychodów budżetowych z punktu widzenia możliwości manipulacji wskaźnikami fiskalnymi w okresie przedwyborczym¹⁸. Nowsze modele politycznego cyklu budżetowego podkreślają istotną rolę asymetrii informacji.

Modele politycznego cyklu budżetowego nazywane są przez grono ekonomistów modelami cyklu koniunkturalnego trzeciej generacji z uwagi na fakt, że ich protoplastą był model Nordhauusa (podstawowym celem rządzącej partii jest zapewnienie bezpiecznej reelekcji poprzez maksymalizację liczby głosów w czasie następnych wyborów)¹⁹.

W literaturze przedmiotu najczęściej opisywane są następujące modele²⁰:

- a) oparte na założeniu oportunistycznego zachowania polityków i partii politycznych oraz krótkowzroczności wyborców;
- b) opisujące ideologiczne postępowanie polityków;
- c) strategicznego wykorzystania deficytu budżetowego;
- d) opisujące konflikty pomiędzy partiami politycznymi;
- e) bazujące na roli instytucji budżetowych.

---

¹⁷ A. Drazen, *Political Budget Cycles...*

¹⁸ J. Kalendienė, R. Petreikytė, *Political Budget Cycles...*, s. 541.

¹⁹ *Ibidem*, s. 543–544; J. Klomp, J. De Haan, *Do Political Budget Cycles Really Exist?*, „Applied Economics” 2011, no. 45 (03), s. 331.

²⁰ P. Struś, *Polityczno-instytucjonalne aspekty deficytu budżetowego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2008, rok LXX, z. 4, s. 173.

Znamienny wkład w pogłębienie nurtu politycznego cyklu budżetowego przyniosły prace Rogoffa i Silberta (modelowanie sygnalizującej roli przedwyborczych wzmózonych wydatków publicznych przy występowaniu asymetrii informacyjnej)²¹, Torstena Perssona i Guido Tabelliniego (zbadanie zjawiska obniżających się poziomów obciążeń podatkowych w okresach przedwyborczych), Min Shi i Jakoba Svensona (raportowanie zjawiska wzrastających deficytów budżetowych w okresach przedwyborczych), Adi Brendera, Marcelli Eslavy i Allana Drazena (wyjaśnienie relacji pomiędzy oportunistycznym zachowaniem rządu względem wydatków publicznych a wynikiem wyborczym) oraz Marka Minka i Jakoba de Haana (zbadanie gospodarek krajów Unii Europejskiej)²².

Podsumowanie

Prace nowej ekonomii politycznej wniosły istotny wkład w badanie cykliczności koniunktury gospodarczej oraz budżetowej. Zwrócenie uwagi na występowanie zjawisk: politycznego cyklu koniunkturalnego oraz politycznego cyklu budżetowego pozwoliło na wskazanie pełniejszego obrazu zmieniającej się sytuacji makroekonomicznej krajów poprzez włączenie do analizy ekonomicznej czynników o charakterze politycznym. Kluczowe znaczenie dla rozwinięcia teorii politycznych cykli koniunkturalnych i budżetowych miały rozległe prace badawcze Nordhousa z lat 70. XX wieku. Badacze wskazują na dwa podstawowe źródła politycznych cykli koniunkturalnych: oportunistyczne oraz ideologiczne. Badania nad politycznymi cyklami budżetowymi nabierają szczególnego znaczenia w czasie dekoniunktury gospodarczej.

Bibliografia

- Besley T., *The New Political Economy*, „Economic Journal” 2007, vol. 117, issue 524.
- Drazen A., *Political Budget Cycles*, w: *New Palgrave Dictionary of Economics*, Second Edition, Palgrave Macmillan, New York 2008.
- Hibbs D., *Political Parties and Macroeconomic Policy*, „American Political Science Review” 1977, no. 71.
- Jula D., *Economic Impact of Political Cycles – The Relevance of European Experiences for Romania*, Research Centre on Transition Economics, Universite Pantheon-Sorbonne, Paris 2001.

---

²¹ A. Drazen, *Political Budget Cycles...*

²² J. Klomp, J. De Haan, *Do Political Budget Cycles...*, s. 331–332.

- Kalecki M., *Political Aspects of Full Employment*, „Political Quarterly” 1943, vol. XIV.
- Kalendienė J., Petreikytė R., *Political Budget Cycles in EU*, The 7th International Days of Statistics and Economics – Conference Proceedings, Prague 2013.
- Klomp J., De Haan J., *Do Political Budget Cycles Really Exist?*, „Applied Economics” 2011, no. 45 (03).
- Matczak P., *Nowa ekonomia polityczna (cz. 1)*, nbportal, www.nbportal.pl/pl/np/artykuly/gospodarka/nowa-ekonomia-polityczna-1?nrpg=1.
- Nordhaus W.D., *The Political Business Cycle*, „Review of Economic Studies” 1975, no. 42.
- Nowaihi A. (al-), Garratt D., *The New Political Macroeconomics*, Discussion Papers in Public Sector Economics, PSERC, Department of Economics, University of Leicester 1998.
- Piech K., *Polityczny cykl koniunkturalny w krajach o rozwiniętej demokracji*, w: *Transformacja systemowa w Polsce. Oceny i perspektywy*, red. Z. Szymła, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej w Krakowie, Kraków 2002.
- Rogoff K., *Equilibrium Political Budget Cycles*, „American Economic Review” 1990, no. 80.
- Shi M., Svensson J., *Political Budget Cycles: A Review of Recent Developments*, „Nordic Journal of Political Economy” 2003, vol. 29.
- Struś P., *Polityczno-instytucjonalne aspekty deficytu budżetowego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2008, rok LXX, z. 4.

THEORETICAL ASPECTS OF POLITICAL BUSINESS AND BUDGET CYCLE

Keywords: the new political economics, a political business cycle, a political budget cycle

SUMMARY

Economics and politics have been always interrelated, any discussion on economic issues cannot be complete without raising political questions. The role of politics and politicians in economic business cycles has been broadly discussed. The paper presents the theoretical premises of the political business cycle and the political budget cycle. The authors reviewed the world literature on new political economics, which takes into account the above-mentioned phenomena.